

Csigabiga bácsi!
 Öltsd ki szarvadat,
 Majd eljönnek a törökök,
 És felszántják a házad elejét.

P. T. F. gyűjteményéből.

hol az a megjegyzés van róla, hogy „ezen csalóközi gyerek-játékos kihívás nem egész.“

2. N a p h í v á s

Süss föl, süss föl, napocska!
 Kertek alatt báránka
 Majd megfagy.

Így kiáltanak az alföldi gyermekek, mikor bortús időben felhők takarják a napot. Észünkbe jut itt ama régi görög „ἔξεχ' ὦ φίλ' ἦλιε“, valamint más nemzetbeli játékszövegek is, melyekre Grasberger utal „Erziehung und unterricht im klassischen alterthum“ 131. s köv. lap.

P. T. E.

ADATOK A NYELVÚJÍTÁS TÖRTÉNETÉHEZ.

Bartafalvi Szabó Dávid: Szigvart' Klastromi Története. Pos. 1787.

Szótár: Dictionarium.

Hónapoknak neveik: <i>zúszoros,</i>	<i>alpol:</i> fundál, fundamen-
<i>enyheges, olvanos, nyi-</i>	tomot vét, csinál. A ki
<i>lonos, zöldönös, terme-</i>	az egeket <i>alpolta.</i>
<i>nes, kalászonos, héve-</i>	<i>alpály:</i> fundus.
<i>nes, gyümölcsönös, mus-</i>	<i>alózmány:</i> subjectum.
<i>tonos, dúdoros, vagy</i>	5. <i>aprósdli:</i> menuet, táncznak
<i>gémberes, fagyláros</i> *).	a neme.
— <i>alap:</i> fundamentom. Az	— <i>arány:</i> cél.
akkuzatívussa: <i>alpot;</i> a	<i>állag:</i> gléd a katonáknál.
plúrálissa: <i>alpok.</i>	

*) A 1894. évi „Hazai Vándor“ cz. naptárban van egy a hónapnevek magyarítását illető javaslat Dömötör Páltól, egy más Hó-léczytól, ki a római (Junius, Julius, Augustus) nevek példájára a hónapokat így akarja elkeresztelni: Attila, Árpád, Béla, Lajos, István stb. Varju Sándor ezeket ajánlja: *jégtönös, zúszoros, olvános, szikkanos, kecskös, kaszálos, sarlónos, csúrtönös, vetönös, sotalnos, dúdoros, fagytonös.* De ugyanott valami Terelmes nevű rostálgatván a *zúszoros, olvános*-féle badar szóképzéseket, felkiált: „Édes magyar nyelvem, bár így ne járnl most!“

- árnyékló*: árnyékvető, ártartó.
- átagló*: linea diagonalis.
10. *átaglóz*: diagonalem describit.
- átaglósan*: diagonaliter.
- barándok*: coenobita, magándok.
- *belváros*.
- belse*: belső része a dolognak.
15. *betűvetédmény* (algebra), *bölcselkedmény*, *csillagádmány*, *erkölcsédmény* (ethica), *érszédmény* (aesthetica), *földmérédmény*, *tudádmány* (mathesis).
- béfgalvány*: a dolognak kontentuma.
- bérledelem*: feudum.
- biromány*: valami csak bírni való, possidendum quid.
- birovány*: birattatott dolog, possessum q.
20. *biroványos*: possessor.
- bizottalom*: commissio.
- bizottalmas*: commissarius; királyi —.
- borék*: kóperta: -os: kóper-táz.
- *börönde*: bőrös láda, koffer.
- 25. *cím*; *címcs*; *címzes*: titularis.
- császárodalom*: cs. alatt levő ország.
- csellem*: actio virtuosa; -es: virtuosus; -ész: cui virtus curae cordique est; -ez: virtuosus cselekedeteket csinál.
- *csontváz*.
- csoporda*: brigáda.
30. *csupány*: simplex quid; -osan: simpliciter.
- dall* v. *dalla*: mindenféle nóta.
- dallica*: ária; *dallicás*; *dallang*: tónus; -os tónusokat ejt.
- diadász*: heros; *diadándék*: győzedelemért aratott jutalom; *diadálvány*: győzedelemi oszlop; *diadéma*: diadéma.
35. *dobda*: 1) a szívnek egy ütése; 2) pulsus.
- egyeneglet*: rectangulum (-etes: rectangularis; -glő: perpendiculum; -glős; -glősen); *hármaglat*: triangulum; *hataglat*; *kilenceglet*; *tömpöglet*: tompa szegletű figura.
- előség*: primas; az ország -e: primása.
- emlep*: monumentum.
- emlétség*: emlékező tehetség; *érzéség*: érző tehetség (-es); *ítétség*: facultas iudicandi; *kép-zétség*: fac. imaginandi (-es).
40. *erévít*: sancit, erőssé tesz.
- erime*: diploma.
- ernec*: vis elastica; -es; -eskedik.
- esde*: instancia; *esdél*: instál.
- essernyő*: hévernyő.
45. *estelet*: az egész esti idő; 2) *napnyugot*; *reggelet*.
- estély*: stilus, genus scribendi.

- evemény*: vmi csak enni való.
- érnyulóvány*: erecskéknek folyamatai.
- faboglya*: rogas.
50. *fargonya*: buffána; farszélesítő lom.
- feledék*: amnestia.
- *felleng*: a levegő égben izeg-mozog; *-ér*: levegő égi hajó; *-érez*.
- *felület*: superficies.
- fennség*: Eminentia.
55. *fenyed*: stab; *-es* tiszt; stabalis tiszt.
- fenyítellő*: fenyítőház; *hallalló*: auditorium; *írlő*: íróház.
- fintorma*: sarcasmus.
- foglács*: syllaba; *-ol*: silabizál.
- fojtongora*: fortepiánó;
- *szongora*: u. a.
60. *földmérész*; *írász*: scribe;
- főségek*: Optimates; *fősegedelem*: regnum aristocraticum; *népségedelem*: r. democraticum.
- fúvora*: flóta; *fúvorás*.
- galgala*: ecloga,
- garonda*: gerundium.
65. *gobocs*: srét.
- gondolmány*: gondolni való dolog; *gondolvány*: gondolt dolog.
- gondolyag*: conceptus;
- gondolygász*: koncipista.
- gúnyor*: szatira; *-os*: szatiráz.
- gyakorlodalom*: gimnázium.
70. *gyeplug*: gyeptől való ka-
- napé; ~~ph~~*amlag*; házban való kanapé.
- gyüjtékeny*: a ki könnyen gyűjt; *gyüjtődékeny*: a mi k. gyűjtődik; (*érsékeny*).
- hadra*: verbunk; *hadrász*: 1) verbunkos; 2) verbuvál; *hadronc*: rekruta.
- haladicsom*: eliziumi boldogság.
- halkalóca*: adagio;
75. *hajtogat*: conjugat; *-ás*.
- helybenes*: locumtenens.
- *helyettes*: vicarius; *helyettel*: vicem gerit.
- helyhezlet*: situs.
- hemzserde*: legio; v. ö. *csoporda*.
80. *hindál*: invitat; *-ás*; *-at*.
- hirde*: prédikáció, *hirdész*, *hirdél*.
- hitelence*: literae credentiales.
- hivellő*: „legyező”.
- hívnök*: aulae familiaris;
- országnok*: palatinus;
- tábnok*: assessor tabulae; *zászlónok*: főzászlótartó.
85. *holttallag*: kripta.
- homloly*: serium quid; *-os*: serius.
- hosszáta*: linea; *hosszalló* (vonalzó).
- hömp*: a kuglit leverő golyóbis; *-öz*.
- hömpöc*: a kugli, a mit a golyó lever; *-öz*.
90. *hímez*: hímet varr.
- *ifjunc*.
- időmérő*: barometrum.

- *ima*: religio; *báb* —; idolatria.
imág: secta religiosa.
 95. *imándok*: Religiosus, monarchus; v. ö. *bar*.
imánl; *imálna*: kápolna.
imáncsi: fanatikus (bigott); *-skodik*.
- imánk*: zelotes religiosus.
imász: cui religio curae cordique est.
 100. *irág*: egy sor az írásban.
 (Vége következik).
 Közli
 STEINER ZSIGMOND.

Czukrászda. Csillagda. A *da, de* képző, mely „legújabb időben igen buja tenyészésnek indult, mióta az írói szokás bizonyos tárgyak vagy cselekvések helyének elnevezésére alkalmazza“ (M. Ny. Szótára) — minden bizonynyal igen szép és kényelmes képző, a melytől még számos hivatalos és nem hivatalos „helyiségnevek“ megteremtését várhatjuk. Ezért csak sajnálhatni lehet, ha az már is saját szóképzési *raison-jához* (*ratio denominandi*), melyet alkotóinak jóvoltából kapott, hűtelen kezd lenni, s a jövendő nyelvét megtévelyíthető rossz *casus praecedenseket* teremt. A *szálloda, uszoda, iroda*-félékben hiszen meg van a meglenni kívánt „*raison*“: az illető helyiségekben *szállnak, megszállnak, úsznak, írnak*; meg van az *áruda csónakda bölcsőde* szókbán is, melyek oly helyeket jelentenek, hol *árú, csónak, bölcső* tartozik lenni. Ámde hogy értsük a *czukrászda-t*? Oly helynek a hol *czukrász* van? vagy a hol *czukrásznak*? És vajjon ezt a *czukrokat* fogyasztó vendégközönségről értsük-e, mely az illető kelyiségben „*czukrászatta*“ foglalkozik? Vagy *czukrászni* talán annyi, mint „*czukrokat* fogni“, úgy mint *halászni* „*halakat* fogni“? — De még csodálatosabb képzés a *csillagda*, mely valamely „*csillagáruló* helyet“, vagy „*csillagosztogató* hivatalt“ sejtet velünk. De eszünkbe juthat róla szintoly könnyen a „*csillagos ég*“ is. Csak egyre nem emlékeztet, a mit pedig éppen jelenteni akarna: *csillagnéző* (torony), sternwarte!

Önd. Bartzafalvi Szabó Dávid, az „orvosi műszótár“ dicső patronusa, egy sugalmazott pillanatban megalkotó a *bőrrel bevont „koffer“* magyarításául a *bőrönde* szót. (A M. Ny. Szótára nem tudni mi alapon, *bőr-öm-d*-nek taglalja). Napjainkban aztán felbukkan valahonnan egyszerre valami nyelvproféta, bölcs és okos, mint a sybillakönyv, a ki a szófejtés titkaiba mélyen belelát, olvas belőlök, mint a legfurfangosabb *haruspex* a barmok veséjéből, megtapogatja profétikus ujjával a már megizmosodott Dávid-csemetét, s spiritu divino plenus legott sejtteni, mit mondok, érezni kezdi, hogy e csoda szó alatt *bőrláda* lappang, megérzi, hogy a jól érthető *bőr* mellett az *önd*-nek is kell va-